

ABSTRACT

ਇਸ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ “ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਕਾਸ (ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਸਾਹਿਤਆਰਥ’ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ)” ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਸਮੂਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਹੱਥਲੇ ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਉਘਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਸਾਹਿਤਆਰਥ’ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਖੋਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਸਾਹਿਤ/ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਠ ਉਸਾਰੀ, ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੱਧਰ ਉਪਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਵਿਚਲੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਅੰਤਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਮੂਲਕ ਵਿਧੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਹੱਥਲੇ ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੌਤਿਕਵਾਦ, ਸਾਹਿਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ‘ਸਾਹਿਤਆਰਥ’ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਤੇ ਸੇਖੋਂ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਸੇਖੋਂ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਸਾਹਿਤਆਰਥ’ ਪੁਸਤਕ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕਬਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ‘ਸਾਹਿਤਆਰਥ’ ਪੁਸਤਕ ਅਜਿਹੀ ਉੱਤਮ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਕਿਰਤ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਅਗਲੇਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਨਿਰੰਤਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ।